

- **Postižení zraku jako součást kombinovaného postižení**
- Kombinované postižení – vymezení I
- postižení současně dvěma nebo více na sobě kauzálně nezávislými druhy postižení, z nichž každé by vzhledem k hloubce a důsledkům opravňovalo k zařazení do speciální školy příslušného typu. Věstník MŠMT ČR č. 8/1997
- dnes komplexní pohled v kontextu kvality života
-
- Kombinované postižení – vymezení II
- Coen de Jongova definice
  - existence dvou defektů, které by samy o sobě vedly k handicapu
  - pro děti s každým z těchto defektů existuje vzdělávací program, který využívá kompenzačních mechanismů, které má dítě k dispozici, nebo které mu může poskytnout okolí
  - vzdělávací programy, které byly pro děti s jednotlivými defekty vytvořeny, se navzájem vylučují, nebo jejich použití možné jen se značným omezením a modifikacemi (De Jong in Holubová, 1998)
- Kombinované postižení – vymezení III
- Vícenásobné postižení je fenomén způsobující tzv. *synergetický efekt* – novou kvalitu postižení – odlišnou od jednoduchého součtu postižení.
  - $V_{np} = f(P_1, P_2, \dots, P_n, S_ye, K_m)$
- Statistické údaje
- Postižení zraku jako součást komplexu vad
- terminologie
  - kombinované postižení, vícenásobné postižení, těžké postižení
  - multiple disability, multihandicap, mehrfachbehinderung, schwerstbehinderung
- multidisabled visually impaired – *MDVI*
- heterogenní skupina – vícenásobné postižení závisí na stupni mentální retardace
- Fenomén zkvalitňování medicínské péče
- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/210562221700017-klic/?streamtype=RL2>
- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/20856226638-deti-z-krabicky/>

- Výskyt zrakových vad u kombinovaně postižených dětí
- Projevy mentálního postižení v psychických procesech 1
- Projevy mentálního postižení v psychických procesech 2
- Postižení zraku a lehké mentální postižení (Silberman et al. in Sacks, 2002)
- Intervence
- strukturace činností (řád a sled činností, automatizace)
- konkrétní učení (možnost taktilního poznání a objevování pro pochopení)
- podpora pozornosti – zmírnit hluk, jasné a stručné výpovědi a úkoly, struktura prostředí a udržení stejného pořádku
- zvykat si na taktilní informace a kontakt s okolím – podpora dítěte, aby chtělo poznávat
- pozor na syndrom naučené bezmocnosti (Seligman, 1991)
- multidisciplinární, týmový přístup (oftalmoped, instruktor POSP, fyzioterapeut, logoped, zdravotnický personál, psycholog, sociální pracovník apod.)
- úzká spolupráce s rodiči
- výuka specifických kompetencí
- využití kompenzačních pomůcek
- Podněty v intervenci (Silberman et al. in Sacks, 2002)
- jasné podněty, které dítě/žáka navedou na nějakou činnost
  - aktuální podnět (např. zvonění=další hodina)
  - gesta
  - verbální instrukce
  - obrázek či symbol
  - taktilní podnět (informace v bodovém písmu;dotek; předmět)
  - modelová situace (demonstrace požadovaného chování – ne pro zcela nevidomé)
  - fyzický podnět (např. lehký dotek zápěstí; plný spoluvytvářený pohyb)

většinou kombinace podnětů

- Strategie podpory
- využití kompenzačních pomůcek

- facilitační techniky (reflexní terapie, koncept bazální stimulace <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/210562221700003-klic/?streamtype=RL2>, orofaciální stimulace, ...)
- snoezelen
- zraková stimulace
- využití terapií
- Aktivní učení
- autorkou je Lilli Nielsen, dánská psycholožka
- Základní myšlenky
  - Pouze to, co se dítě naučí samo, se stane součástí jeho osobnosti
  - Děti trénované neprospívají
  - Nejdůležitější je pozorovat, co dítě může dělat
- podporuje využití aktivity dítěte a jeho vlastní zkušenosti v učení
- smyslová integrace
- využívány *speciální pomůcky* - pružinová deska, rezonanční deska, hopsadlo, podpurná lavice, aj., - a *úprava prostředí*

- Aktivní učení - koncept
  - učení se *od úrovně, které dítě dosáhlo*
  - pozorujeme dítě, co dokáže, co mu dělá radost, nabídneme podobné předměty a aktivity
  - komunikujeme na jeho úrovni a sdílejme jeho zájem
  - aby se dítě činnosti naučilo, je nutné je *mnohokrát zopakovat*, pokud možno s obměnami.
  - nabídneme dítěti několik aktivit a předmětů, které lehce přesahují jeho vývojový stupeň a stanou se mu motivací a výzvou. Dítěti ukážeme, jak na to.
  - Nevyrušujeme dítě ze hry, dítě se zrakovým postižením musí přerušit aktivitu, aby nás slyšelo.
  - Dejme dítěte *dostatek času na reakci*, zpomalme – budme trpěliví.

- dovolme dítěti, aby samo kontrolovalo své ruce. Než dítěti s těžkým zrakovým postižením povedeme ruce, předvedme mu předmět dotekem materiálu, vytvářením zvuků pomocí předmětu apod.

Nielsen, 1998

Hluchoslepota

duální senzorické postižení

deafblind people

cca. 1500 osob v ČR, 50% výskytu je u seniorů (60 let a výše)

Hluchoslepota – definice I

medicínské pojetí – z pohledu stavu a fungování zrakového a sluchového analyzátoru

funkční pojetí – charakterizují také komplikace a specifika hluchoslepoty

Hluchoslepota – definice II

Hluchoslepota je jedinečné postižení, které vzniká kombinací sluchového a zrakového poškození. Způsobuje v důsledku účinků souběhu poruch funkcí sluchu a zraku závažné **potíže v psychosociální oblasti, při komunikaci, sociální a funkční interakci s prostředím a při zajišťování vlastních životních potřeb** takto postiženého člověka. Současně zabraňuje plnohodnotnému začlenění a zapojení do běžného života a společnosti

(Jakeš, 2003)

severské státy – problémy **v oblasti komunikace, získávání informací a v orientaci v prostředí.**

Kombinace postižení znemožňuje automaticky využívat služby pro osoby se zrakovým a se sluchovým postižením

Historie

19. stol.

první edukovaná hluchoslepá dívka – Laura Bridgman, USA, učitel Samuel Howe, Perkins Institute, později Hellen Keller a Ann Sullivan jako vychovatelka

Vznik prvních služeb pro hluchoslepe – skandinávské země, Francie, Německo, Rusko

20. stol.

60. léta – velká epidemie rubeoly zvýšila zájem o HS problematiku

90. léta – Lorm ve spolupráci s Katedrou speciální pedagogiky v Olomouci zahájil experiment vzdělávání

Etiologie – vrozená hluchoslepota

Prenatální příčiny- zarděnky, syfilis, toxoplazmóza, cytomegalovirus

Perinatální příčiny – předčasný porod, protražovaný a další komplikace

Postnatální příčiny

syndromy – Usherův syndrom

Etiologie – získaná hluchoslepota

infekční onemocnění

úrazy

progrese zrakových a sluchových vad

infekční meningitida

(Ludíková, 2000)

Klasifikace - podle stupně duálního postižení

- **totálně hluchoslepe osoby** – osoby totálně nevidomé i absence zraku i sluchu neslyšící, plná
- **prakticky hluchoslepi** – osoby s minimálními zbytky zraku či sluchu
- **slabozrací neslyšící** – osoby se zbytky zraku a totálně či prakticky neslyšící
- **nedoslýchaví nevidomí** – osoby se zbytky sluchu a totálně či prakticky nevidomé
- **slabozrací nedoslýchaví** – osoby se zbytky zraku i sluchu

Klasifikace - podle doby vzniku postižení

hluchoslepí od narození

prvotně neslyšící s ranou ztrátou zraku

prvotně neslyšící s pozdní ztrátou zraku

prvotně nevidomí s ranou ztrátou sluchu

prvotně nevidomí s následnou pozdní, počecovou ztrátou sluchu

prvotně vidící a slyšící s následnou ztrátou sluchu i zraku v raném období

prvotně vidící a slyšící s následnou ztrátou sluchu i zraku v počecovém období

prvotně slabozrací s následnou ztrátou sluchu

prvotně nedoslýchaví s následnou ztrátou zraku

Komunikační systémy

Nonverbální

Řeč těla a signály

Přirozená gesta a pantomima

Vokalizac

Předměty (skutečné i symbolické)

Obrázky (fotografie, malované, piktogramy, reliéfní)

Verbální

Orální (Tadoma, Taktiling, Odezírání)

Znakový (taktilní znakový jazyk, ruka v ruce, zavěšené ruce, běžný znakový jazyk)

Manuální abeceda (daktyl, daktyl do dlaně)

Psaný jazyk (Braillovo písmo, psaní do dlaně, Braille do dlaně, Lorm)

Vzdělávání

Speciální třídy pro hluchoslepe (Olomouc, Beroun) o sluchově postižené a hluchoslepe děti)

Školy pro zrakově/ sluchově postižené

Školy pro žáky s kombinovaným postižením

Organizace pro hluchoslepe

LORM – Společnost pro hluchoslepe

Tyfloservis, o. p. s.

VIA Sdružení hluchoslepých

Záblesk – Sdružení rodičů a přátel hluchoslepých dětí

LORM – Společnost pro hluchoslepe

Červenobílá hůl

Začátkem roku 2001 byla v České republice přijata Vyhláška č. 30/2001 Sb. Ministerstva dopravy a spojů. Tato vyhláška, která nabyla účinnosti dne 31.1.2001, stanovuje po vzoru některých evropských zemí jako symbol hluchoslepoty **červeno-bílou hůl**.

V § 27 odst.2 se uvádí, že "**speciální označení osoby nevidomé je bílá hůl, označení osoby hluchoslepé je hůl s bílými a červenými pruhy o šířce 100 mm**".